

Andor
József

ERDŐGAZDASÁG-POLITIKÁNK AZ ERDŐHASZNÁLAT ÉS A FAFELDOLGOZÁS TÜKRÉBEN

Az Erdőhasználati Szakosztály tevékenysége az elmúlt három évben is első-sorban erdőgazdaság-politikánk tapasztalatainak elemzésére, s ennek alapján a jövőbeni irányelvek megfogalmazására irányult.

Ennek keretében az alábbi főbb témákkal foglalkoztunk:

- a távlati fejlesztés irányai,
- a korszerű termelési rendszerek kialakítása,
- a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás fejlesztése,
- a korszerű fafeldolgozó üzemek kialakítása,
- a megvalósítással kapcsolatos feladatok és problémák elemzése gyakorlati példákön (Pusztavám, Zalalaháp, Ládi, Borsfa stb.).

Vizsgálódásaink során elemeztük a gazdálkodási viszonyokban, a termelő szervezetekben, továbbá a fahasznosításban bekövetkezett fejlődést, s a jövőbeni fejlesztés követelményeit, továbbá a célok elérése érdekében a közgazdasági szabályozókkal kapcsolatos problémákat. Erdőgazdaság-politikánk múltbeli tapasztalatait, eredményeit és a jövőbeni irányelvekre vonatkozó javaslatainkat e négy téma köré csoportosítva az alábbiakban foglaljuk össze.

A termelő szervezet fejlesztése

Erdőgazdálkodásunkban a termelő szervezet fejlesztése mindenkor meghatározó, alapvető tényező volt és marad a jövőben is. A fejlesztés lehetőségét az adott gazdálkodási viszonyok befolyásolták. Ha az utóbbi másfél évtizedet vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a gazdálkodási viszonyok többrétűsége — állami szektor, termelőszövetkezeti szektor és egyéb szektor — jelentősen rányomta a bélyegét a termelő szervezetre, a technika fejlesztésére. Az állami erdőgazdálkodásban az 1970. évi átszervezés új lehetőséget nyitott az addiginál magasabb rendű termelő szervezet kialakítására. A gazdasági mechanizmus szabályozó-rendszere, az adott közgazdasági környezet biztosította, hogy a vertikálisra való törekvés megvalósulást nyerjen ebben a szektorban. A termelőszövetkezeti és egyéb szektorokban a koncentrációra való törekvés több akadályba ütközött. Ezeknél a termelő szervezet racionális fejlődéséről nem beszélhetünk.

A termelőszövetkezeti erdők területe az ország erdőterületének 25%-a. Az összes fakitermelésnek jelenleg 19%-a, az ötödik öt éves terv végére várhatóan 25%-a termelőszövetkezeti erdőkből származik. Nem kell különösebben hangsúlyozni, hogy ezeknek az erdőknek egyre meghatározóbb szerepe lesz az ország faellátásában. A termelőszövetkezeti erdők szétszórtsága, az átlagosan 100 ha körüli üzemméret, a kisüzemi gazdálkodás jegyei teljes mértékben behatárolják a termelő szervezet fejlesztésének lehetőségeit, ezért a közeljövő elengedhetetlen feladata az ebből eredő feszültségek feloldása.

A termelő szektorok sajátosságait és adottságait figyelembe vevő műszaki fejlesztési és fahasznosítási tervek, s egységes közgazdasági szabályozók kidol-

gozásával a termelőszövetkezeti és egyéb erdőkben is elő kell segíteni a modern technika gazdaságos alkalmazására képes, a nagyüzemi gazdálkodás célkitűzéseinek megfelelő optimális üzemmegvalósítását. Ezáltal — a mezőgazdasághoz hasonlóan — meg lehet teremteni a feltételeket a technika gyorsabb ütemű fejlesztéséhez, a termelés hatékonyságának növeléséhez. Ezek a célkitűzések azonban csak úgy valósulhatnak meg, ha a központi elképzelések találkoznak a termelőszövetkezetek és egyéb szektorok vezetőinek és tagságának egyetértésével.

Munkaerő és eszközfejlesztés

A termelő szervezetben belül az eddiginél tudatosabban kell foglalkoznunk a dolgozó emberrel, de a technikai fejlesztéssel is.

A termelő-erőknek az erdőgazdálkodásban — a még mindig magas munkaigényesség miatt — különösen fontos tényezője az ember. Az erdőhasználatban dolgozó munkásaink rendkívül nehéz körülmények között végzik mindennapi munkájukat, az időjárás viszontagságainak és állandó veszélynek kitéve. Ugyanakkor bérszínvonaluk a hasonló körülmények között dolgozó állami gazdaságok munkásainál 4–5%-kal alacsonyabb. További mintegy 5%-os hátrányt jelent a természetbeni juttatások értékelése terén az állami gazdaságoknál alkalmazott módszertől való eltérés is. Mindezek következtében dolgozóink létszáma állandóan csökken. Ezt, a termelési lehetőségek kihasználását veszélyeztető káros tendenciát csak dolgozóinknak jobb körülmények közé helyezésével és — a várható áremelkedéseket is figyelembe véve — csak folyamatos bérszint-emeléssel lehetne kiegyenlíteni.

Erdőgazdaság-politikánk alapvető célkitűzésévé kell tenni, hogy *dolgozóink keresete és életszínvonala elérje a hasonló körülmények között működő állami gazdaságok dolgozóinak színvonalát*. Emellett a fahasználati munkát a lehetőségekhez képest ipari jellegűvé kell tenni, meg kell oldanunk a kultúrált és gazdaságos munkásszállítást, ezáltal is javítanunk kell dolgozóink szociális helyzetét.

A magasabb színvonalú technika a dolgozók képzettségi színvonalának emelését is megköveteli. Ezért a bérezésen, mint jelenleg elsődleges követelményen kívül, *erdőgazdaság-politikánkunknak ugyancsak szerves részévé kell tenni a szakmunkás- és általában az erdészeti szakoktatás fejlesztését*. A jövőben várható, rendkívül súlyos problémák megelőzése érdekében mielőbb be kell hozni az erdészeti szakmunkásképzés elhanyagoltsága miatt hosszú évek alatt bekövetkezett nagymértékű lemaradást, emellett főleg az *egyetemi oktatás színvonalát kell lényegesen tovább fejleszteni* a termelést irányító szakemberek átfogóképességének és közigazgatási szemléletének kialakítása érdekében.

A munkaerőellátás terén egyre súlyosabbá váló feszültségek, az egyéb ágazatok növekvő elszívó hatása következtében erdőgazdálkodásunkban mindinkább fokozódik a *technikai fejlesztés* jelentősége és szükségessége, egyrészt az élőmunka technikával történő helyettesítése, másrészt a hatékonyság növelése érdekében. Ezen a téren a múltban jelentős fejlődést értünk el. Eddig azonban műszaki fejlesztésünket az „ad hoc” jelleg és a művelet-gépesítés jellemezte. A gépparkra a rendkívül sokféle típus volt a jellemző, amely önmagában is növelte a termelés költségeit (alkatrész-többlet stb.). A termelékenység ugyan — különösen a fahasználatban — számottevően nőtt, de a sok típusú, nem egységes géppark és a műveletekre koncentrált fejlesztés a termelési folyamat egyes elemei között aszinkronitást hozott létre, amely számottevően növeli a kieső időket, és ugyancsak csökkenti a hatékonyságot.

Ezért a jövőben — eredményeinket továbbfejlesztve — az eddigi művelésgépesítésről át kell térnünk a folyamat-gépesítésre, a termelési folyamat egyes elemeit géprendszerek alkalmazásával szerves egységbe kell kapcsolnunk; technikai fejlesztésünket az „ad hoc” gépbeszerzés helyett a KGST országok eredményesebb erdészeti gépgyártási együttműködésére kell alapozni, egyedi gépek pl. alsórakodói transzportőrök gyártására pedig belföldön, az erdészeti gépgyártás fejlesztésével kell felkészülnünk.

Az egységesített géprendszerek és géppark lehetővé teszi a gépjavítás egységesítését és koncentrációját is. Feleslegessé teszi az erdészeti gépjavító bázisnak a jelenlegi körülmények között egyre feszítőbb bővítését, ezáltal beruházási eszközök megtakarítását és általában a hatékonyság növelését teszi lehetővé.

A folyamat-gépesítés, a hosszúfás fakitermelési rendszerek alkalmazása — a jelenlegi komplex módszerekkel szemben — a termelékenységnek 25—30⁰/₀-kal való növelését teszi lehetővé. A fejlesztés eredményeként a fakitermelés

- 40⁰/₀-ban alsó rakodói hosszúfás rendszerben,
- 30⁰/₀-ban felső rakodói hosszúfás rendszerben,
- 30⁰/₀-ban pedig hosszabb távon is a hagyományos módszerek valamelyikének alkalmazásával valósulhat meg.

A fejlesztés kétségtelenül rendkívül magas eszközíggénnyel jár. Enélkül azonban adott körülmények között sem a termelési lehetőségek kihasználása, sem a hatékonyság kívánatos növelése nem képzelhető el. Ezért a géprendszerek bevezetésére alapozott folyamat-gépesítést és az ahhoz szükséges fejlesztési források megteremtését erdőgazdaság-politikánk szerves részévé kell tenni.

A hasznosítás irányai

Az erdőgazdálkodás fejlesztési célkitűzéseit az erdők hármas funkciójával összefüggő követelmények határozzák meg. Ennek megfelelően erdőgazdaság-politikánkban tudatosan foglalkoznunk kell

- az erdők hasznosításának irányjaival és
- a fahasznosítás irányjaival.

Az erdők hasznosítása terén — a konkrét körülményeknek megfelelően — a termelési funkció elsődlegessége mellett, a környezetvédelmi és a szociális-üdülési funkció összehangolt működtetésére kell törekedni. A három hasznosítási irány összehangolásának hangsúlyozása mellett azonban továbbra is a termelési funkció fejlesztésének kell a fő szerepet biztosítani, s a termelő tevékenység hatékonyságának növelését kell elsődlegesen feladatnak tekinteni.

Ezt egyrészt a termelési szerkezet javításával, másrészt a termelés technikai bázisának fejlesztésével kell megvalósítani.

A fahasznosítás irányát gyakorlatilag a felszabadulás óta az az általános szakmai felfogás determinálta, amely a fát ipari alapanyagként minősítette és az ipari hasznosítást tekintette fő célként. Ezt az eddigi fejlődés tényei is egyértelműen igazolják. A fejlődés első szakaszában, a felszabadulás utáni első években — kizárólag a fakitermelés szakmai irányításának eredményeként — az iparifahányad (az összes nettóhoz) a felszabadulás előtti 13⁰/₀-ról 32⁰/₀-ra nőtt. A második fejlődési szakaszt a fagyártmányüzemek megjelenése jelentette, amely — a szénbányászat akkori igényeivel összehangoltan — a gyengébb minőségű faanyagokat is ipari célra alkalmassá tette, s az iparifa hányadot kb. 40⁰/₀-ra növelte. A harmadik szakasz a farostlemez- és a forgácslapgyártás megindulása volt, amely már kimondottan tűzfát alakított át értékes ipari terméké. Jórészt ennek eredményeként az iparifahányad kb. 50⁰/₀-ra nőtt.

A következő időszakban — az ipari hasznosítás elsődlegessége mellett — már differenciáltabb szemléletre és differenciált fejlesztésre lesz szükség. A gazdaságpolitika főbb vonalának továbbra is *a nagy tömegben rendelkezésre álló, eddigi tűzelőként hasznosított, gyengébb minőségű fának magasabb értékű termékké történő feldolgozását* kell tekinteni. Ez egyrészt a farostlemez- és forgácsoló-gyártás további fejlesztését, másrészt a cellulózipar hazai és nemzetközi kooperációban történő fejlesztését követeli. Ennek eredményeként célul lehet tűzni, hogy a fakitermelés iparifa hányada az V. ötéves terv végére 65—67%-ra növekedjék.

Emellett — főleg az értékesebb alapanyagok hasznosítása során — alkalmazkodni kell a felhasználók minőségi igényeihez, *s a feldolgozottsági fok növelésével is az értéktermelés és hatékonyság növelésére kell törekedni*. Ennek érdekében mindenekelőtt a furnértermelést kell úgy fejleszteni, hogy a hazai fakitermelés furnérrönk hányadát maximálisan értékkihozattal tudjuk hasznosítani. Emellett meg kell valósítani a fűrészipar teljes rekonstrukcióját, ennek keretében a méretpontos vágást, a felhasználók igényének megfelelő mértékű szárítást, mére szabást és alkatrészgyártást.

A közgazdasági szabályzók

A gazdaság-politikánkban az előzőekben tárgyalt elemeit és célkitűzéseit a közgazdasági szabályozó rendszer továbbfejlesztésével kell alátámasztani. A termelési viszonyok fejlesztésének előmozdítása érdekében *meg kell szüntetni a szabályozó rendszer jelenlegi állami erdőgazdaság-centrikusságát*. A szabályozó rendszer preferáló és elvonó elemeit az ágazat valamennyi termelő szektorára egységes rendszerben kell érvényesíteni. A termelőerők és a fahasznosítás fejlesztésével kapcsolatos gazdaság-politikai célok megvalósítása érdekében *meg kell szüntetni a belföldi és világgiaai árak közötti ellentmondást*, az erdőgazdasági és faipari termelés jövedelem-hányadát — a nemzetközi árviszonyok figyelembevételével — a fafelhasználó ágazatok (bútoripar stb.) jövedelem-szintjére kell emelni. Az erdőgazdálkodás *termelési költségeiről le kell választani azokat az elemeket, amelyek nem a folyó termeléssel függenek össze*, s amelyekre a faárakban nincs és nem is lehet fedezetet biztosítani, mert azok a távlati bővített újratermeléssel vagy a kutatással kapcsolatos többletköltségeket fedezik. (Ilyen pl. a gyengébb minőségű erdők állomány cseréjével járó szerkezet-átalakítás is.) Ezeknek a költségeknek a leválasztása és más forrásból (pl. célcsoportos beruházás) való fedezése szintén hozzájárulhat a fejlesztés feltételeinek megteremtéséhez szükséges jövedelemszint biztosításához. A fenntartási költségek csökkentése, és ezáltal is a hatékonyság növelése érdekében *módosítani kell az erdőgazdaságban használatos eszközök amortizációs normáit*, a tényleges elhasználódásnak megfelelően.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: Andor József igazgatóhelyettes, Zalai EFAG Nagykanizsa; Balsay László ny. erdőmérnök, Kapuvár; dr. Juhász Miklós csemetetermelési előadó Tanulmány: ÁFg. Sopron; S. Nagy László főmérnök, OTvH, Budapest; dr. Papp László tudományos szaktanácsadó, ERTI, Kecskemét; dr. Solymos Rezső tudományos fősztályvezető, ERTI, Budapest; Tóth Aladár fahasználati előadó, Mecseki EFAG, Pécs.